

OĞUZ DESTANINDAN BİR PARÇA

* * *

Topkapı Sarayı kütüphanesinde rriahfuz olan ve islamiyetten sonraki devirlere aidiyeti anlaşılan bu vesikanın ifadesi Dede Kurkutunkine pek benzemektedir. Bu itibarla her ikisinin aynı zamanda vücuda geldiği zannedilebilir. Bu vesikada Dede Kurkurcan farklı bazı cihetler vardır:

- 1 - Tertip tarzının şayanı dikkat oluşu:
 - a) Oğuzu medih,
 - b) Oğuzla dua,
 - c) Ozanı medih,
 - d) Kahramanları tavsif,
 - e) Her kahramanı ayrı ayrı tavsif.
- 2 Kitabı Dede Kurkutta olmyan bazı isimler:
Alp Ariz Bey, Urulmuş Han, Etil veya Atıl Alp (Attila), Selim oğlu Karaman gibi.
- 3 - Bazı isimlerin Kitabı Dede Kurkuttan ayrı yazılması:
 - a) Bamsı Böyrek (Kitabı Dede Kurkutta). Bay Barı (Vesikada).
 - b) Kitabı Dede Kurkutta Tepegözü Öldüren Busattır. Halbuki Vesikada Urulmuş Handır.
 - c) Kitabı Dede Kurkutraki Deli Dumrul Vesikada Tuğrul Sultan adile geçer.

Mühim bir tarih ve dil vesikası olan bu parçanın alakadar bilgiler tarafından mütalea ve tetkikini kolaylaştırmak için kopya ve transkripsiyonunun neşri faydalı görülmüştür.

1 - Gün doğusu gen yerden kopan Oğuz, gümüş göklü ban evlü bargahlu Oğuz, arı suya ya .dıkta abdestlü Oğuz, alın yerde koydukta namazlı (Oğuz).

2 - Bir tanrıyı bilüp arı din serveri Muhammedün nebi dilde yadlu Oğuz, ala halı örün, [1] döşeklü Oğuz, kabzası altunlu kerdiklü Oğuz, kızları (kıymetli).

3 - Yiğitleri mürüvvetlü, kocaları taatlü, hürmetlü Oğuz, göğüslüce kara dağları (göğüslüce qırklü -..yaylalatı 'itrı) yaylalı Oğuz, kutuluc dağ salları kışlaklı (Oğuz), -: ; _

4 - Kanlı kafir ellerinden haraç alan Oğuz, haraç vermeyeni kıran Oğuz, ağayilde [2] bulun [3] süren Oğuz, evin barkın oda uran Oğuz.

[1] Örün Divan I. 120 beyaz.

[2] Ağayil = ağıllar. Gidişat gibi yanlış cemi olsa gerek. Bakınız Dede Korkut Sahife 11, Satır 2.

[3]: Bulun Kitabüldrak. Sahife 47 esir, malı ganaim.

5 - Akça koyun yahnılı Oğuz, aşrğr uzun al çerdiği binetlu Oğuz, çadır çangalı uzun, ulu beyler yrğnağı devletlü Oğuz, Bayındır Han.....

6 - Oğuz, Ulaş Sahr Kazan Beyler Beylu Oğuz, Emir Süleyman uğurlu Oğuz, Dede Korkut bilikli Oğuz.....

7 - Daş Oğuz Beyler Beylu Oğuz.

8 -- Yarlicun [4] Allah olsun, yalavacın Muhammed olsun, doğar günün çoğacı, [5] rusgu günün yatusu, [6] körklü evin aydım, doğalıdan devletlü ulaludan saadetlü.

9 - Ulu sultan budağı gazi hanın torunu, kara bulut ürkünü, [1], kara dağın kaplam kara şahin yavrusu, sarı sazın arslanı.

10 - Kayrabamn [8] buğrası, Dede Kurkut bilikli, Salır Kazan saadedü, Emir Süleyman uğurlu, Bayındır Han devletlu, yağr görse yardımcı, düşman.

11 - Görse durumlu, Türküstamn direği, tülü kuşun yavrusu, ulu beyler yrğnağr, akça çadır çangal (1) u, ala halı örünlü, akça koyun yahmlu.

12 - Yalın gelse donadan, acın gelse doyuran, ağın [0] basrp dizin çöküren, divan durguran külçünün kiicün srran [10].

13 - Küçsüze malın veren, kanlı kafir ellerinde kan kaşandıran, [11] karabaşların bunlulan, [12] oğlancrkların ağladan, tavukların kığılda-(ta) n [13].

14 - Oğlancıkların ağlatmayan, tavukların banlatmayan, [14] nakusların çaldırmayan Orman Oğlu.

15 - Altında ak boz ,atın göndermesin, [15] dolamlu [16] begit [17] donun sökölmesin, alın başta kunt [18] aşığın [19] yuğrurlamasın. •

16 - Kaya keser gök kılıcın gedilmesin üç sinirlü katı yayın yasil- masun, üç yeyleklü kayın okun düşmanına doğru varsın.

17 - Yazılı gelen sofraların dürülmesin, kaynadılan kazanların soğulmasın, ay altında yürüyen düşmanın Allah ursun, Gün altında.

['] Beraber bakınız: Yarılgayıcı Radloff III. 143.

rJ Çogac, cogaş Divan 111. 92. 3. şule, şüa.

rJ Yat Divan il. 111. fusun, güzellik.

[] Ürkün, ürgün Divan I. 99. 10 dehşet. ["]

Kaytaban: Bakınız Dede korkut 11. 3. ["] ag.

Divan I. 76. ı.iki but arası.

r°J Sımaf: Radloff iV. 602 kırmak.

rJ Kaşandırmak: Divan II. 12?.. 15. tebevül ettirmek.

["] 33 inci satırda da geçer.

r8J Kığıldatmak. Radloff il. 707.

rJ Banlatmak: Öttürmek. Anadolu.

["] Kötermel Radloff II. 1276 Kaldırmak.

r•J Dolam Radloff 111. 1719 Tomar halinde sarılmış hal.

rJ Bek Divan 111. 8. 13 sağlam, hekitmek: Tahkim Radloff IV. biket Kırgızlarda

mevku müstahkem.

["] Kunt Radloff il. 91ı sağlam.

r"J Auuk, yauıj: Divan I. 64. 15. mğfer.

18 - Yürüyen düşmanın gün yandırısın, sandrğınla bağlamam hak ergürsün, ava varan yiğitlerin avlu gelsin, akına varan.

19 - Kulların örünlü gelsin, agayilda ak bulun sürüp busuklu [") gelsin..... alay olsun, durcuğun işler kolay.

20 - Gelsin yardımcın Allah, Yalavacm • Muhammed olsun, Dede Korkut bilikli yedi bilüsin versin, Emir Süleyman Uğurlu (yedi uğurun versin).

21 - Salır Kazan saadetli yedi saadetin versin, Bayındır Han devlet- lü yedi devletin versin, Alp Arız (21).

22 - Versin, bıyığı kanlı Büğdüz Emen heybetli yedi heybetin versin.

23 - İçin ulansm, yanın yayılsın, sana yaman sınanlar ot gibi üzülün, toprak gibi savrulsun, düşmanın başak.

24 - Başağrını eşek yesin, eşeğin dahi kurt yesin, dursun dönsün, buçuk kile darı değirmanı iletsün, değirmanır bozuk bolsun.

25 - Geçmiş bolsun, etmeğini koynuna koyup yola gitsün, yolda ele- tüp..... Düşmüş bolsun.

26 -yerenin yılan bilür, burulu [2) yonca halin borsuk bilür, yedi dere kolhısın dilkü bilür, çuvaldız kıymetin nükeri bilür ağır.

27 - Yükün hengini [2a) katır bilür, yedi yollar ayırdın deve bilür, ar ağrın ar yeynisin eren bilür, kara başa ağır gelse beyni bilür, gen yerler

28 - Otlagın geyik bilür, dadı suyun halin kulan [24) bilür, er nake- sin er cömerdin ozan bilür, karşı yatan kalbı senri (25).

29 - Kara dağları aşup gelen ozan olsun, kayna akan maf p⁶} ırmak- ları geçüp gelen Ozan olsun, kazlık [27) atınıza binüp.

30 - Kaftan donunuz giyen Ozan olsun, ağır ak altın ak akçanız alan Ozan olsun.

31 - Sarp hisar duma (28) donlu salkum solkum don giyen konur atın oynadan, yağı görse yardımcı, düşman görse durumlu, Türküstanın.

32 - Direği tülü kuşun yavrusu, kanlı Kafir ellerinden adlu Hurasa- na ad çağırardan Akça hisarın eglık salıp p⁰} alan, körklü yüzlü güzel.

33 - Kczların, oğlanların bulun süren, kanlı kafir ellerine kan ka- şandırın, karabaşların bunlunan, oğlancıkların ağlaştıran, itlerin.

r•J Buşug aşu Divan I. 311. 2 bir seyahatten dönüşte verilen yemek.

r'J Anz. Divanda Arvuz diye bir ad vardır. I. 88. 11.

[22] Buıwnak: Güzel kokmak. Divan il. 6. 6.

r") Bakınız: Hengel: Fazla yorgunluk Anadilden Derlemeler iGs,.

r•J Kulan: Yaban eşeği Divan I. 184. 10.

[25] Senir. Divan 111. 268. 9 dağın burnu. Sinir Radloff IV. 687 dağın yamacı. Tepe [2") Mal: Radloff IV. 2125 = inol = bol. Aynı manada ve şekilde Sumercede de vardır.

[") Simey vilayetinde bir dağ adıdır. Bu havalide bilhassa at beslenir. Beraber bakınız: Tan mecmuası. 1925 N. 4.

[""] Hatırlayımızı Dimi Anadilden Derlemeler 102 yünden elbiselik dokuma.

(") Eglık = egrik. Egirmek: Muhasara etmek Divan. I. 156. 11.

- 34 - Uluşturan, tavukların kığıldaşman, Ulaş oğlu Salur Kazan Bey, Kara taşı kırmadıkta kül eyleyen, dağı.
- 35 - Daşa buşusundan [8°] duman çöken, Kara dere ağzındakara yeri kertüp beşik kılan, kara buğra derisinden bağirtlak.
- 36 - Düzen, altı ay Hancerkit hisarında dursak olan, Kazan Beyin kardaşı Kara Küne Bey, doksan deriden kürk olsa.
- 37 - Topuğun örtmeyen, dokuz deriden şepkülâh olsa tülügün ürtmeyen, doksan koyun dovghak on koyun öyünlük yermeyen.
- 38 - Dokuz yaşar cüngü [3¹] silküp atan, kıynağmda p } göğde duran, at başın yalmayup bir gez yudan, Afrasiyap oğlu.
- 39 - Alp Arız Bey..... Deve geturmezdi anın yayın, koşa (3³) burçt•a eğlenmezdi anın okı, Yağırıkçı oğlu Yazır.
- 40 - Kandan, Bıyığın ensesinde üç gez döken, kahıdıkta (3⁴) karımrna [3⁵] kan kaşandıran Kara gözü kanın dönen.
- 41 - Yir evreni yılan, ademiler evreni Ucen oğlu Emen Bey, Demirkapı derbendin depüp yıkan, doksan dokuz kal'anın.
- 42 - Kilidin alan, Sarı Sandal Kızına nikah kılan, alınmadık yerlerden haraç ,alan, yasılmadık düşmanı yasan gök kafir.
- 43 --- Ellerini basan Etlərşe oğlu Etil Alp. Yedi yıl Elbürze sefer kılan, kaydıp [3°] dönen Kayan Pusat. Kardaş kanın alan.
- 44 - İt Depegözü öldürüp Kalın Oğuzda ad koyan Urulmuş Han. Ban hisarından parlayup uçan, altı batman.
- 45 - Som demürü ayağından kıran, apıl apıl yürüyende boğa yiyen, zrvrl zrvıl zıvlayanda yılan yiyen on altı yıl Bayburt.
- 46 - Hisarında dutsaklık çeken, baldırı uzun Baldırşadrn hakkın alan, yüce yerden alçak _yere göz gözeden Bay Böre (Böyrek) oğlu.
- 47 - Bey Barı yiğit. Kalın Oğuz ellerinden kalkıp varan, kırk yiğidin yanına salan, kanlı kafir ellerine aşan.
- 48 - Kaynar akar mal ırmakların geçen, gariplik ellere gafil düşen, arslanile boğasın, buğrasın, güreşçisin öldüren, otuz.
- 49 - Dokuz yiğidin kanın alan, adlu Oğuzda ad koyan, sarı donlu Seken kızını alan Kanlı Koca oğlu Kan Turalu.
- 50 - Selim oğlu Karamanı sevüp Tanrı aratan ulu Sultan budağı, altın köprü yapan, azrayille savaşı kılan, salkum solkum don giyen, sakar atın aynadan.
- 51 - Tokuş Koca oğlu Tuğrul Sultian dum ediği duma donlu dört

[°] Buşu: Sıkıntı. İç puşmek = Can sıkılmak. Gazap manasına da gelir.

r'J Çünk büyük bırkeş deve Çagatay higati 142.

(¹) Kıynak: Pençe.

[³] Koşa: Çift. Koşam avuç A. D. 246.

(3⁴) Kakımak: Hiddat etmek. Anadolu.

[⁵] Garinden muharref olsa gerek = düşman.

[⁶] Kaytmak Çagataycada: Avdet etmek.

bin erin serveri Kazan Beyin gariplikte yolda ı, Kayan Selçik Oğlu Deli Dundar Bey.

52 - Kara dağın kurdu, kara kaya kaplanı, kara şahin yavrusu, ka- ra donlu atın aynadan Alp Rüstem, Büküşlü Bekdeş kanın alan, Kalın Oğuzda ad koyan.

53 - Karabaşına oğlanlığında kıyan, Ucen Oğlu Emen Beyden öcün alan, Ekşi Koca Oğlu Okçu Kozan, sarı sazda ulalan, sarı arslan südün emen. 54 - Sazda büyümüş saz delüsü günün günden yek olsun, dünün dünden yek olsun, demün demden yek olsun, nefesin geçkin olsun, kılıcın

keskin.

55 - Olsun, Hızır yoldaşın olsun, kaba kaba (tağlaladım), er bu- naldırdım buşkunumda ben Kazan,..... ?..... er bunaldırdım•••••

56 - Kaytabanın buğrasıydım, er bunaldırdım, kükredikte kar (a) kayada anrar arslanilen = kaplaoilen ben Kazan sarup er bunaldırdım..... sarup arslan.

57 - Er bunaldırdım, karabulut ürkünydim sualıp yere barcın (?) (R⁷) satardım. Ben Kazan. Karacığm Cilban dağından kafır taş uçursa.

58 - Kaba uyluğun dutan ben Kazandım, Karam (³⁸) donlu Harın yağı erse kanlı suya krlağuzluk eden ben Kazandım. Kalbı senri kara dağın salında kaplı taş.

59 - Kara derbende kör düşman gelse yine kaydıp ol düşmana önden depüp giden gene ben Kazandım. Kan yaylar sındırıp elde kabza koy.an ben Kazandım. Kayın.

60 - Oklar atıp yelek koyan alda ben Kazan idim. Bin erin gördü- ğümde ben Kazan bıyık burmadım, beş bin erin gördüğümde ben Kazan.

61 - Buşanmadım, on bin erin gördüğümde oynum demedim, yirmi bir bin erin gördüğümde yerinmedim, otuz bin erin gördüğümde utanmadım, kırk bin.

62 - Erin gördüğümde kıpınmadırn, elli bin erin gördüğümde el vir- medim, altmış bin erin gördüğümde alpım dimedim, yetmiş bin erin gördü- ğümde yılmadım, seksen bin.

63 - Erin gördüğümde seğsenmedirn, doksan bin erin gördüğümde dolanmadım, yüz bin erin gördüğümde ben Kazan yüz döndürmedim, kara tülü konur.

64 - Atun kolanın katı çektim, sağdan girdim soldan çıktrm, sol- dan girdim sağdan çıktım, arı dinli körklü Muhammedi yade getürdüm.

65 - Allahın inayetinde Muhammed mucizatında ol yağıyı anda bastım alpım yiğitim dedim, bu diyende öğünmen öğünmen. A Beylerim öğünürse yer öğün (sün).

['] B rcın: diba. Divan I. 107. 1S.

["] Muzlim, siyah.

[{} Kıpınmak = göz kırpmak. [{} Seğsenmek = Korkmak.